

PILNOŚĆ (972) *sb f*

o jasne.

sg *N* pilność (97). ◇ *G* pilności (127). ◇ *D* pilności (9). ◇ *A* pilność (159). ◇ *I* pilnością (537). ◇ *L* pilności (16). ◇ *pl N* pilności (3). ◇ *G* pilności (5). ◇ *D* pilnościom (2). ◇ *A* pilności (7). ◇ *I* pilnościami (9). ◇ *L* pilnościach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

1. *Zapał, chęć, gorliwość, dokładność, staranność, wytrwałość, troskliwość; trud, praca, zamięłowanie; uwaga, skupienie, staranie; diligentia HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, Calep, JanStat, Cn; cura Vulg, Mącz, Modrz, JanStat, Cn; assiduitas Mymer¹, BartBydg, Mącz, Calep, Cn; attentio Mącz, Calep, JanStat, Cn; sedulitas Mącz, Calag, Calep, Cn; studium Vulg, Mącz, Modrz, Calep; accuratio, navitas Mącz, Calep, Cn; intentio Vulg, Mącz, Cn; opera Vulg, Mącz, JanStat; sollicitudo BartBydg, Vulg; industria, instantia Mącz, Calep; vigilantia Mącz, Cn; contentio, custodia, ingenium, opus, perseverantia, ratio, vigilia Mącz; observatio, officium, prudentia Cn [w tym czyja (118): pron poss (70), G pron i sb (32), ai (16)] (971) : Pilność gołpodárka. BierEz R2v; OpecŻyw 26v, 42v, 165v; PatKaz II 57v; Mymer¹ 34v; BartBydg 15b, 145b; FalZioł [‡]a, V 35v; Trudność nauki człowieka każdego pilnością odmiękczona bywa. BielŻyw 168, 141; GlabGad P3; WróbŻołt 79/2; WróbŻołtGlab A2; RejPs 38, 129; Nie będzieli mey pilności Iłcie nie vydziesz trudnoći RejRozpr Fv; RejJóz [L3], L4; DiarDop 109, 114; GliczKsiąż M6; LubPs C2, O2 marg, bb5v marg; GroicPorz f2v, bb4v [2 r.]; RejWiz 193v; RejZwierz 60; BibRadz *5v, *6, Gen 18 arg; BielKron 219, 233, 417; KwiatKsiąż A3v; Bene opera posita, Dobrze pilność obrócona. Mącz 309d, 30d, 73c, 129b, 187d, 198c [2 r.] (19); Górndworz D2v, E2v, F5; Aleć to włytyká pilność fluchác rády tego/ W ktorego vfciech nigdy flowá omylnego RejPos 357v, 257, 258, 323; HistLan B2, B2v, C4, F5; RejZwierz 26, 248; RejPosRozpr c2; RejPosWstaw [41²]v, [41³] [3 r.]; BudBib b2v; StryjWjaz C2; Przeto też więcey pilności y fregości wrzędowey trzebá/ áby obywatéle fwe w powinności ich záttrzymawał ModrzBaz 101, 8, 8v, 9, 12v; Calag 194a; y tám mu [Jakób Labanowi] wiernie przez lat dwádzieściá fluzył/ ftrzegąc owiec y bydłá iego: ták iłz zá iego pilnością vroflá wielka máiętność Lábánowi. SkarŻyw 347, 201; y ták fie z nimi flprawował/ żefmy zá pilnością iego żadného vfczərbku w flprawiedliwości fwéy nie wzięli. KochFrag 48; StryjKron 737; Bo tu moią pilnością iuz nic nieprzybędzie/ Bych kréslił/ y nádkrėslił/ fráłzka fráłzka będzie. KochFr 73; BielSjem 18; ZawJeft 6, 22; ActReg 163; Calep 14b, 111b, 529a, 545a, 691b, 963a; GostGosp 86, 116, 140, 150; Phil R2; Iákoż y zá to pokornie dziękiuję/ Co/ z twey pilności/ káždy dzień náyduię GrabowSet X3v; LatHar 23, 216, 355, 512; W pilności bądzie nie leniwemi WujNT Rom 12/11, s. 435; SarnStat 1099; SkarKaz 7b; PaxLiz D4, E3; [Magnam mihi iniecit curam. Siłną mi pilność zádał. TerentMatKęł L5v, P2v].*

*pilność czego (13): LubPs bb5v; RejZwierz 3 marg; BibRadz *2v; KwiatKsiąż L3; LeovPrzep C2v; Abowiem iefli vmyflý dziatek boiáźnią Bożą wczás zápráwione będą/ tedyć też pilnością fluchánia flowá iego zápalone by[ć m]ufzá. RejPosWstaw [41³], [21³]v, [41³]v; Ale w wielu tákowych wrzędnikach częłtokroć pilności fádzenia y wiela inłzych rzeczy niedołtawa. ModrzBaz 91v; czyłtość iego żywotá/ zgadzálá fię z iego kazánia pilnością. SkarŻyw 212, 542; GosłCast 9; SkarKazSej 700a.*

pilność do czego (7): *GliczKsiąż* I6v; Dobrze mowicie/ że wielkiej pilności do takiego doświadczenia potrzebą. *WujJud* 129v; *SkarJedn* 301; *Calep* 1012a; Nakoniec w takich parabólach zalecić Pan chciał pilność/ y pragnienie/ y pokorę/ do rozumienia słowá swego. *SkarKaz* 82b. Cf »pilności przyłożyć«.

pilność około kogo, około czego (42): *FalZioł* III 34a; *BibRadz* *5, 1.Thess 2 arg; *RejPos* 228, 329v, 351v [2 r.]; *RejZwierc* 126v; Diakonom w pierwszym kościele zleczone była pilność około wbożych. *RejPosRozpr* c2v, c3; *RejPosWstaw* 42; *BudBib* b3; *Strum* F3v, L4; Co się tknie pilności/ itarania y prace około tych rzeczy zbierania/ tedym tak oto stał iakom nalepiey mógł *ModrzBaz* 2; *ReszHoz* 129; *LatHar* 123; Dziwna pilność około zdrowia cielesnego *WujNT* 212, 491 marg. Cf »pilność czynić«, »mieć pilność«, »pilności przyłożyć«, »pilnością zapalonym być«.

pilność ku komu, ku czemu (12): dziękuję nad najwyższe walfé dośtoyności s takowé pilności ku synu mému *OpecŻyw* [155], 51; *LubPs* A3, A5; Philomathia, amator discendi, Chciwość pilność ku naukom. *Mącz* 297d; *SkarŻyw* 305. Cf »mieć pilność«, »pilności przyłożyć«.

pilność nad kim (7): *RejPs* 215v; Iaka iest Anyelka pilność nad wiernym. *RejPos* 331v marg, 304v. Cf »pilność czynić«, »mieć pilność«.

pilność w czym (21): *RejJóz* [L3]v; *RejKup* f5v; Chutliwe okazanie vprzeymego wfánia y pilności w prawdziwey nauce *LubPs* bb5v marg; Industria in agendo, Pilność w íprawowaniu swych rzeczy. *Mącz* 169b; *SienLek* 5; *RejPos* 375v; *RejPosRozpr* c4; *SkarŻyw* 56 marg; Sołohubowá pilność w bronieniu Smoleńfká. *StrykKron* 737 marg; *RybGęśli* B4; *WujNT* 132. Cf »pilność czynić«, »pilność podejmować«, »pilności przykładać«.

pilność o kim, o czym (35): *RejPs* 103v, 108v; *GliczKsiąż* Q3 [2 r.]; Pilność Pánka o nędznym człowiecze. *LubPs* V v marg; *RejPos* 217v; *HistLan* E4; *KochPieś* 73. Cf »pilność czynić«, »mieć pilność«.

W połączeniu z przymiotnikiem od rzeczownika określającego przedmiot pilności (1): Tenze dwa wrzedi przeciwko prawu trzymał fktorich ieden nalezi ku obronie y pilności granitznei *PaprUp* I3v.

I w funkcji przysłówka: »(wszel(a)ką, a. wszytką, a. wielką) pilnością, wszytkimi pilnościami« = (bardzo) gorliwie; (omni) studio, studiose *Modrz*; (omni) cura *JanStat* (15:1): *GliczKsiąż* O4v; *Mącz* 120a; dary ludziom od Bogá dane/ iefli pilnością bywáią ćwiczone [!]/ stwierdzáią się y mnożą *ModrzBaz* 9, 74v; *SkarŻyw* 171; chciałem to włzeláką pilnością W.M. pokázáć: co się tknie wiary/ wyznania/ y nabożeństvá *CzechEpPORz* 1v; Páweł y towarzyże iego/ [...] powinni byli pracować/ y włzeláką pilnością zábiegáć temu/ áby nie potonęli. *WujNT* 505; *SarnStat* 347, 950. Cf »starać się wielką pilnością«, »wielka pilność«.

W połączeniach szeregowych (59): *BielŻyw* 92; *GliczKsiąż* I6v, O2v; *GroicPorz* hhv; *RejZwierc* 48v; *BibRadz* *2v, *4; dziękowali potym luteriani przez posłá thegoż krolowi Angielfkiemu/ [...] obiecuiąc theż wśzytkę pilność/ nakład y pracą zówždy czynić/ áby prawdziwe słowo Boże zówždy swoy bieg miało *BielKron* 213v; Certare labore et vigiliis cum altero. Pracą/ pilnością á wśtawicznością kogo przewyśłzić chcieć. *Mącz* 49c, 72d, 242d, 264c, d, 304a (12); *RejAp* 18; bo takowi íredni/ pracą/ pilnością/ itaraniem/ poprówić swego/ bárzo mogą *GórnDworz* D2v, Aa3; *RejPos* 159v, 204, 304v, 329v; ítárożytna oná sług kościelnych prośtość/ wierność/ wkładność y pilność/ zoftálá nienáruřzona.

RejPosRozpr c3v; *RejPosWstaw* [41⁴]; *KarnNap* A2; Zás nic dobrze á porządnie niemože uczynić ten/ ktory máiąc władzą/ nie wżytkę by fwoię chęć/ ftáranie/ pilność y myśl/ w náuce y w mądrości położył. *ModrzBaz* 46v, 2, 2v, 8v, 9; *SkarŻyw* 83, 542; *ReszHoz* 137; *ReszList* 187; ábyście W.M. odrzuciwłzy ná ftronę obmyślawánié o rzeczach prywatnych/ wżytko ftáranie fwoie/ wżytkę pieczę y pilność do téy woyny obrócili *OrzJan* 71, 33; *WujNT* 505, 2. *Cor* 8/7; *WysKaz* X3; *SarnStat* 347, 1086; Lecz my rozumu/ náuka/ pilnością/ fluchániem/ doznawániem/ nábywác/ muším. *SkarKaz* 45b, 81a, 82b, 84a; *SkarKazSej* 664a, 700a; O moc/ o rofkofz/ o fkárby/ pilności/ Choćby nie dármo były/ przedfie fzkodzą *SzarzRyt* Av.

W przeciwstawieniach: »pilność ... niedbałość (2), niepilność, trafunek albo fortuna« (4): A gdyby ftroná ktora ma przyfluchác przyfýęgi nieftánęła: tedy da pilność fwoię zápifác/ á ftrony przeciwney niepilność. *GroicPorz* zv; *Quorum aemulari exoptat negligentiam, potius quam istorum obscuram diligentiam*, Których ón dáleko woli niedbałości náfliádowác niżli tych skritych á nieznakomych pilności. *Mqcz* 316a, 278c; *SkarKazSej* 664a.

W porównaniach (3): a tak onich miał pilnoftz/ iako lalkawá matka o dziátkach fwych. *OpecŻyw* 40; *Mqcz* 195c; *RejPos* 292.

W charakterystycznych połączeniach: pilność anjelska (2), gospodarska, ludzka, matczyna, panińska, pańska (3), pasterska (3); pilność kazania, pracej, praw, progow, sądu, sądzenia, słuchania, spraw, starania, uczenia, dobrych uczynkow; pilność około chorych, około chwały bożej, około (chowania) dziewczeczek (2), około ludu bożego, około monety, około nabożeństwa, około obierania nędznikow, około omywania złota, około postanowienia kościoła, około prace, około prowentow (4), około przepowiadania Ewanjelijej, około rozkazania pańskiego, około rozmnożenia skarbow (4), około cudzej rzeczy, około schodzących z tego świata, około siebie, około stawow, około synow, około trzody, około ubogich, około więźniow, około wychowania, około zbawienia (3), około zbierania rzeczy; pilność do pozyskania dusz, do uczynienia rzeczy; pilność ku naukom (2), ku prorokom, ku duchownym rzeczam, ku słowu Bożemu (2), ku składaniu, ku synu; pilność na objaśnienie prawdy, na wszystko; pilność o postanowienie pospolitej rzeczy; pilność nad wiernym; pilność o nędznym człowiecze, o ćwiczeniu obyczajow, o godności, o rodzicow (2), o rzeczach bojowych, o wieczerzy, o wychowaniu, o wypytywaniu wiadomości; pilność w bronieniu, w naśladowaniu dobrych, w (prawdziwej) nauce (2), w obieraniu potraw, w odbieraniu, w omyciu brudu cielesnego, w przywodzeniu grzesznych do Chrystusa, w słuchaniu słowa bożego, w sprawowaniu swych rzeczy, w szukaniu, w trudnych zwyczajach; pilność chciwa, czerstwa, dłuższa, doczesna, dziwna, graniczna, najdoskonalsza, niemála, nieznakoma, osobliwa (osobna) (4), ostatnia, ostrożniejsza, (2), pewna (2), pocziwa (2), próżna, przeddzienna, skryta, stateczna, szukająca, uczona, uprzejma (3), ustawiczna (4), wierna, wszel(a)ka (11), wszytka (11), zachowała, zwykła (3); cząstka pilności, wysługa, znak, znamię; pilność (nie) należy (2), przyczynia się, przystępuje (2), sprawia, szkodzi, pilność ciągnąc [do czego], obaczyć, objawić, odejmowác, odłożyć, odważyć, okaz(ow)ác (ukazać) (4), (po)chwalić (3), podjąć (3), pokazowác, położyć [w czym], poruczyć (3), powściągác, poznać, składać, sprawić, włożyć, wykładać, wzbudzić, wzgardzić, wziąć, zachowác, zagradzac, zalecić; pilności bronić, nie litowác, nabyć, pokuszac (2), przyłożyć, ruszyć, używác, zbraniać, nie żalowác (2); do pilności pobudzac; od pilności odstrzelić się; pilności folgowác, pobudka ku pilności;

ku pilności pobudzić; pilnością bawić się, [czego] nabywać, nadstawiać, nagrodzić, być obciążonym, odmiękczony, przechodzić [kogo], przewyższyć [kogo], przodkować, przyść [k czemu], być zapalonym, zatłaczać, pilnością [= pilnie] bronić, być ćwiczonym, dojrzeć, garnąć się, mieć się, namawiać, [co] oddać, pokazać, przyjechać, słuchać, strzec, zabiegać, zbierać, żądać, w pilności obfitować, oszukać.

Przysłowia: Pilność czyni miłtrzą przyjemnego. *March*¹ A4v [*idem*] *March*³ V4v; Pilność páná dobrego czyni *RejZwierc* Bbb, 25v *marg.* [Ogólem 4 r.]

co pilność vgoni/ Zbytek vroni. *KlonFlis* C4v.

Fraza: »na pilności nie zejdzie, (nie) schodziło« = *ktoś nie zaniedba* [szyk zmienny] (3:2): Ićieć mnie nicz nie zeydze/ na každey pilności Iedno mało sfolgować/ racz moiey młodości *RejJóz* C; *RejKup* y8; *Nostrum studium extabit in conveniendis magistratibus et senatoribus, Nic ná náfzey pilności niezejdzie/ etć.* *Mącz* 418d; *SkarŻyw* 83, 463.

Zwroty: »(pilnie) pilność czynić (a. uczynić, a. czyniwać), działać; pilność uczyniona« = *studio coniti* *Modrz*; *facere sollicitudine* *Vulg*; *facere diligentiam, promittere operam* *JanStat* [w tym: około czego (12), na co (1), nad kim (2), o czym (12), w czym (8); *aby, iżby, jakoby, żeby* (21)] [szyk zmienny] (58:1;1): *LibLeg* 11/136, 137v, 161; *ForCnR* D3; A każdy to może baczicz po nim/ Ze on wielką pilność czyni o tym: *Abý iego poddani w pokoju byli* *KlerPow* 4; *FalZioł* V 32; *RejPs* 214v; *ConPiotr* 34; *RejKup* g6; á około wáfłych fynow ktorým pyenyądze zbyeracye żadney práwye pilności nye czynicye. *GliczKsiąż* M2, O2v; *GroicPorz* Bv; *RejWiz* 147v; A tak Pan rzekł do Iehu: Gdyżes pilność wczynił około tego/ co fie mnie podobáło [*beneficisti ut faceres quod est rectum*] á wczyniłeś wżytko to com ia vmyślił wczynić domowi Achábowemu [...] *BibRadz* 4.Reg 10/30, *4v, *5, I 216b *marg*; *BielKron* 43v, 199, 213v, 219 [2 r.]; *Mącz* 195c; wczynilichmy z *Imprefforem* pilność/ iákoby koźdemu żiołowi/ iego wáfna poftát była okazána *SienLek* a3v; *RejAp* 97; *GórnDworz* G3v; *RejPos* 183v, 292, 356; Co ony o rodzicoch zá pilność działáią. *HistLan* B2; *KuczbKat* 85, 215, 290, 410; *BielSpr* 18v, 27v; *RejPosRozpr* c2; *KarnNap* G2; A przeto wielką pilność Krol czynić ma/ około obieránia tych wrzędnikow *ModrzBaz* 25, 13, 13v, 102v; *SkarJedn* 210; *ReszHoz* 137; *ReszList* 173; Zá tym íprzętna gofpodyni/ O wíeczeryéy pilność czyni *KochSob* 70; *ActReg* 24; *WujNT Iudae* 3; *SarnStat* 82, 110, 275, 336, 411 (9); *SkarKaz* 2a, 315a, 610b.

»mie(wa)ć pilność, na pilności; pilność miana« [w tym: około czego (9), ku czemu (1), na co (3), nad kim (2), o kim (15); *aby, by, iżby (ó)*] = *praestare diligentiam* *Mącz*, *Modrz*; *habere curam* *JanStat* [szyk zmienny] (37:1;1): *LibLeg* 11/22; *OpecŻyw* 40, [61]v; *KlerPow* 10; *FalZioł* IV 20c, V 21a, 32v, 33v, 35; *RejWiz* 168; *BibRadz* I 333c *marg*; *Curare parentes, Mieć pilność á ítáránie o rodzicách.* *Mącz* 73b, 187d, 347a, 419a; *SienLek* 166; *HistRzym* 122; *RejPos* 78v, 183, 205, 208v, 255v (8); áby Bífkupi pilność około íchodzących z thego śwíátá mieli *BiałKat* 326; *RejZwierc* 7v, 242; Ale y przed zgrzeńzieniem íkoro człowiek był ítworzon/ tym ípofobem był w ráiu poftánowion/ áby iy rozrabiał/ á o niem pilność miał. *ModrzBaz* 37, 100v, 125; *SkarŻyw* 108; *StryjKron* 290; wízákże wíętfzá pilność około rozmnożenia íkárków/ y prowentów Królestwá náfzého/ mieć przyftoi *SarnStat* 333, 337, 340, 368, 382; *SkarKaz* 81a.

»pilność obrocić« = *ponere se totum* *Mącz* (7): *Mącz* 281d, 309d, 432d; A naprzod wrząd y pilność íwoię ktemu obroca/ żeby niezmierną miłość Bożą przeciwko narodowi ludzkému mogli pokázáć

KuczKat 325; *OrzJan* 71; *SkarKaz*)(4; Ná to fwą pilność wżytkę obroćili/ Bezbożni ludzie [!]/ áby mię hydźili. *SzarzRyt* B.

»pilność podejmować« [*w tym: dla kogo (1), w czym (1)*] (2): Quoniam tantum in ea arte ponitis, Iż tak wiele w tey nauce pilności y prace podeymuyecie *Mącz* 309d; *RejPosWstaw* [41⁴].

»pilności przyłożyć (*a. dołożyć*), przykładać, przyda(wa)ć (*a. dodawać*), przyczynić; pilność przyłożyć (*a. włożyć*); przykładanie pilności« [*w tym: do czego (2), około kogo (1), ku czemu (5), na co (2), o co (1), w czym (1)*] = *diligentiam adhibere Mącz, Modrz; comparare diligentiam, contendere a. intendere nervum, elaborare, impendere operam, incumbere a. ponere curam Mącz; subinferre curam Vulg; curare Modrz; diligentiam opponere JanStat* [*szyk zmienny*] (27:12:12:1;4;1): *BierEz* O4v; *FalZioł* II 3a, V 21b; *BielŻyw nlb* 12; A tak y ia pilności przyłożę áby tá iego frogá fprawiedliwość była oznaczona dziefyffem národom fwiátá *RejPs* 110v, 72v, 180; *GliczKsiąż* Nv; *RejWiz* A4v, 188; *BibRadz* *5, *Eccli* 39 arg; chce pilności przyłożyć o poftánowanie dobre rzeczy poſpolitey *BielKron* 199, 147, 211, 224v; Si cum scientia sociaverint diligentiam, By ku vmiętności przidáli pilności. *Mącz* 398b, 16d, 70b, 151c, 181a, 242d (18); *GórnDworz* M5; *HistLan* C4; *KuczKat* 215; *RejPosRozpr* c4; A niech pilności przyłożą tak powodowie iáko y pozwáni/ áby ftátecznie w takiey powinności á czuynie fobie poczynáli. *ModrzBaz* 95, 8v [2 r.], 10, 22, 118v; *SkarŻyw* 571; Nuż záś około chorych iákiey pilności przykładáią/ áby ozdrowieli. *ReszHoz* 120; *WerKaz* 279; *ActReg* 105; *Calep* 691a, 1012b; *GostGosp* 8; *LatHar* [+10]; *WujNT* 2.Petri 1/5; *SarnStat* 195, 202; Y tak wżelkiey pilności/ przydaway do tego/ iákobyś mnie Stárcowi/ co fpráwił wdźięcznego. *PaxLiz* Ev, B3v.

»starać się ze wszystkich (*a. ze wszytkiej*) pilności, wielką (*a. wszytką*) pilnością, wszytkimi pilnościami« [*szyk zmienny*] (2:2:1): *RejPs* 186v; wżytką pilnością fie ftára [*Kolumbus*] o to iákoby fam był Pánem zwierzchnieyfzym *BielKron* 443v; A thu iuż fobie fnádnie vważyć mozełz/ co to ieft ftárác fie ze wżytkich pilności o to v Páná fwego/ áby takie ferce niewinne á tak oczyszćione/ raczyłci dáć temu nędznemu człowieceńftwu twemu. *RejPos* 266, 142; *RejZwierc* 30v.

Wyrażenia: »napilniejsza pilność« (1): to iego była nawiętfzá á napilnieyfza pilność á ftháránie *RejPos* 291.

»opaczna pilność« (1): Sinistra diligentia, Opáczna pilność. *Mącz* 395b.

»wielka, silna pilność« = *summa diligentia Mącz, JanStat; cura intentissima, multa opera Mącz; summum studium Modrz; extrema diligentia JanStat* [*w tym: wielką pilnością (4)*] [*szyk 174:9*] (182:1): *LibLeg* 11/22; *KlerPow* 4; *FalZioł* III 34a, V 32, 33v; Gdyżem niemogł nicz czynić czo by więthfzey pilności potrzebowało, iąłem fie był wykładania nie ktorych rzeczy z łacinfkiego píłma na polfką mowę. *MiechGlab* *2; owffemem fie záwždy o to ftárał áby mi to było zá nawięczfłá pilność roffczytác fobie fwięte náuki twoie. *RejPs* 179, 186v; *GliczKsiąż* I6v; *RejWiz* 147v; *BibRadz* *5 [2 r.], I 333c marg; Przyłożył tedy [*Tytus*] tym więtfzey pilności/ kazał do muru drábiny przyftáwiác *BielKron* 147, 43v, 332, 413v; Multam operam conferre in aliquid, Wielką pilność włożyć ná co/ álbo podyác pracą dla czego. *Mącz* 264c; Desudare atquae elaborare in re aliqua Silney pracy y pilności przidáwác. *Mącz* 427a, 181a, 232b, 341a, 385b, 445b; *GórnDworz* G3v; *RejPos* 73v, 204, 291; w omyćiu brudu ćielefnego [...] wielkiey pilności nieprzykádamy *KuczKat* 215, 1, 215, 430; *BielSpr* 18v; *WujJud* 129v; *WujJudConf* 129v; *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [21³]v; *Strum* F3v, Q3v; *CzechRozm* 131;

ModrzBaz 8v, 9, 25; *SkarJedn* 210, 270; *SkarŻyw* 108, 338, 463; *CzechEp* 5; Dałci zá przyftáwá y ftrozá Anyoła S. ktory cię po wftelkich drogách fttrzeże y broni/ wielką miłością y pilnością. *LatHar* 673; *WujNT* 2.Cor 7/11; *SarnStat* 333, 337, 368, 382, 1079, 1210; *SkarKaz* 43a, 81a; [*AktaSejmikPozn 1598* 205]. Cf »za wielką pilnością«, »z wielką pilnością«.

»zbyttnia pilność« = *periergia Calep* (2): Zbyttnia pilność fzkodzi. *GórnDworz* F; *Calep* 782a.

Szeregi. »pilność, (i, a) chuć (a. chęć)« = *voluntatio et diligentia Modrz* [szyk 7:6] (13): *GliczKsiąż* A2; *RejWiz* A4v; *BielKron* 332; Favere linguis, Pilnością á s chucią drugiego ftuchać. *Mącz* 120a; Do ktorey popędliwości pohámowania/ wftzytcy ludzkością iáką ozdobieni/ mieliby fię chęcią y pilnością ftwoią [*vuluntate et studiis*] ftpinąć. *ModrzBaz* 64, 136; Bo zióchawftzy fię Lácinnicy y Grecy ná then przeftwięty powftzechny Synod/ wielkiey pilności y chęci vzyli/ áby miedzy nimi on też Artykuł/ o pochodzeniu Duchá S. vftáwicznym wpytánim był rozebran. *SkarJedn* 270, 301. Cf »z chucią i z pilnością«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»(i) czas i pilność« [szyk 4:1] (5): ku poznányu rzeczy potrzebá yeft czáfu y pilności. *GliczKsiąż* I6v, Nv [2 r.], N2; nie ieft rzecz moiey możności: á potrzebuie czáfu y pilności więcey [*temporis ac diligentiae maioris*]. *ModrzBaz* 73v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pilność i czujność« [szyk 2:1] (3): *ReszHoz* 135; á zbáwienne ono fttrażey nocney od Apoftolftkich czáftów trzymánie/ w pofty odmieniono/ ftwięta wielkie vprzedziájące/ y nas do czuyności y pilności około zbáwienia náznego pobudzájące. *LatHar* 123, [+9]v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pilność a ćwiczenie« (2): *Mącz* 424b; [*Rzymianie*] ftwoie nieprzyáciiele pod ftwą moc przymuftili/ thák w Azyey/ w Affrice/ iako w Europie przes ftwoię pilność á ćwiczenie vftáwiczne *BielSpr* 60.

»pilność, (i) dowcip« [szyk 2:1] (3): *Mącz* 278c; był ieden goftpodarz koftcielny/ [...] ktory vmiał dowcipem y pilnością/ [...] wftzytkiego doyrzeć *SkarŻyw* 171. Cf »z pilnością, z dowcipem«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»pilność i dzielność« (1): Gdy nam tedy Bog dáie iáki tálent/ tedy chce od niego zyftku/ y zarobku duchownego/ zá pilnością y dzielnością náftzá. *WujNT* 108.

»gospodarstwo a pilność« (1): A to co męftczyzná ftlą/ á dzielnością ftwoią máiętności przybáwi/ to białagłowá goftpodárftwem/ á pilnością/ w dobrej mierze záchowa *GórnDworz* X6v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pilność i (a) miłość« [szyk 6:1] (7): *BierEz* A2; *RejRozpr* D2; Iuż nie táka [*jest dziś*] pilność á miłość ku ftłowu Bożemu *LubPs* A3, A5; Bo niegodziło fię tákiego Chryftuftowi ná ziemi mieć mniemánego oycá/ ktoryby [...] pilność y miłość ktoraá był winien Synowi Bożemu/ ná inne dzieci ftwe rozdwaiał *SkarŻyw* 241; *Calep* 1012a. Cf »z miłością i pilnością«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pilność, (i) nauka« [szyk 2:1] (3): *GliczKsiąż* M6; Cefarz pochwalił ich [*książqt luterskich*] pilność y náukę *BielKron* 219; *Mącz* 423c. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»pilność a (i) opatrność« (4): gdzieś dáleko fie vnoftimy zá pieczliwym nábywánim dobr tych docześnych náftzych/ odftozywftzy ná fttronę pilność á opátrność Páńftką *RejPos* 312, 183, 239v, 292. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pilność i ostrożność« [szyk 1:1] (2): *CzechRozm* 131; Gdzieby zaś szło o zbawienie/ o Bogá/ o Chriřtuřá/ y o to co ku wierze y nabożeńřtwu należy: tam iuż trzeba więřzey ofřożności y pilności. *CzechEp* 5. [Ponadto w połączaniu szeregowym 1 r.]

»piecza a pilność« (2): Gdyż ná cię Dawid mocno woła/ ábyř [...] řtrzeęł řie Káthedry fáłeczney/ tylko iedno ábyř ząwřdy wołá Páná řwego ná pieczy á ná pilności miał. *RejPos* 205, 255v. [Ponadto w połączaniu szeregowym 1 r.]

»praca, (a, a(1)bo, i) pilność« = *cura a. opera et diligentia JanStat* [szyk 22:17] (39): *FalZioł* III 34a, V 21a, 33v; *GlabGad* F4; Nye dobrze tedy czyną nyektorzy rodzicy/ ktorzy řynowi řwemu pořtanowyonemu pilności á prace řwey nyechcą okázác. *GliczKřiqż* Q3, N7v, O4v, Q3; *LubPs* cc6; *BibRadz* *5; *Mącz* 309d, 423c, 427a; *RejPos* 4v, 172, 333; Bo gdy řie iuż řtarzeie ociec ábo mátká/ [...] Tedy dziatki w oney to ich zefřłey řtárořci/ Ty przy nich podeymuią prace y pilności. *HistLan* B2; *KuczbKat* 1; *RejPosRozpr* c3; *RejPosWstaw* 42; *SkarŻyw* 121; *ZapKościę* 1583/54; *GostGosp* 8; *LatHar* [+7]v; *SarnStat* 275, 521, 522, 1005; *SkarKaz*)(4. Cf »z pilnością i z pracą«. [Ponadto w połączaniach szeregowych 21 r.]

»przeřroga i pilność« (1): około obmowy y pořadzánia więřzą przeřtroęę y pilność mieli. *SkarŻyw* 108.

»pilność a służba« (1): thu nas nędznych robaczkow řtrzeże á pilnuie [*Chryřtus*]/ ták iáko o nim Prorok powieda/ nie ináczey iáko źrzenice oká řwego: Anyoły řwoie s. nam przyřtáwiwřzy/ ku dziwnym pilnościom á řłuzřbam nářzym. *RejPos* 341v.

»pilność a (abo) sprawa« [szyk 1:1] (2): gdiřz ninaczem inřłym twa pilnořc a řprawa więcey nienależy iedno nad człowieczem narodem *RejPs* 215v; *RejPosWstaw* 41b. [Ponadto w połączaniu szeregowym 1 r.]

»pilność, (a, i) staranie« = *cura et diligentia Modrz* [szyk 15:5] (20): *LibLeg* 11/137v, 172v; *BibRadz* I 333c marg; *Mącz* 73b; á o tychże ia mowię pániech/ nie o owych/ ktorzy řą iáko płonna rola/ [...] iř żadna pilnořć/ żadne řtáranie nie ieřt ták wielkie/ ktoreby onych ku dobrej drodze przywieřć mogłó. *GórnDworz* Kk2v, Ffv; *RejPos* 73v, 183v, 275v, 291, 291v; *KuczbKat* 290, 410; *ModrzBaz* 8v, 13; *StryjKron* 290; Iáką pilnořć/ iákię miał o tobie řtáranie *KochTarn* 73; *Calep* 324b. Cf »pilnością a staraniem«. [Ponadto w połączaniach szeregowych 16 r.]

»(ani) strař i (a, ani) pilność« [szyk 4:1] (5): prořna ieřt řtrař y pilnořć twoiá około domu twego/ ieřłize řtrař á pilnořć Páńřka nie będye około niego. *RejPos* 351v, 78v, 228; *RejZwierc* 173v. [Ponadto w połączaniu szeregowym 1 r.]

»umiejętność i pilność« (1): ACźkolwiek vmiejętnořci y pilnořci Pářterřkiey potrzebuie káżdą część Chreřciáńřkiey náuki/ wřzákźe ofobliwie náuká o Sákrámenćiech *KuczbKat* 105. [Ponadto w połączaniach szeregowych 3 r.]

»pilność, (a) ustawiczořć« [szyk 3:1] (4): Arator nisi incurvus prevaricatur. Proverbium, Nic řie trwałego nie mnoży/ yeřłi řie pilnořci á vřtawiczořci nie przyłóży. *Mącz* 16d, 18b, 444c; *Calep* 105b. [Ponadto w połączaniach szeregowych 5 r.]

»wiernořć i pilnořć« = *fides et diligentia Modrz* [szyk 4:1] (5): *BibRadz* *5, *Gen* 24 arg; *ModrzBaz* 125; O czym przypátruymy řię Apořtółřkim řłowom/ ktore piřze do Teřřáloniceńřkich/ pilnořć

y wierność fwoię zálezaiąc *NiemObr* 85. Cf »z wiernością i pilnością«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»wzgląd albo pilność« (1): *Habenda est ratio rei familiaris, Ma być wzgląd/ albo pilność miána/ ná gołpodárftwo. Mącz* 347a.

»zabawa ani pilność« (1): ktorzi będąc vczeni y w náukách biegłość máią/ [...] choia vmieiętnością y rádą wiele mogą/ ále iż tego nieużywaią/ á do tego vftáwicznéy zabawy áni pilności [*exercitationem nullam adhibent agendique diligentiam*] nieprzykládaią *ModrzBaz* 8v.

Wyrażenia przyimkowe: »bez, krom pilności« (2:1): *Inelaboratus, Krom pilności vcziniony/ nieforemny. Mącz* 169c; *SienLek* 19; [*są tacy*] ktorzy fwe modlitwy odpráwuia bez żadney pilności/ y bez podnieśienia fercá ku P. Bogu. *WujNT* 63.

»za pilnością« = *pilnie* (2):

~ *Wyrażenie*: »za wielką pilnością« (2): *RejJóz* L6; *Lecz nazacnieyfzy przodek/ cnotá s poczciwością/ Ktorych tá páni [Katarzyna królowa] ftrzeże/ zá wielką pilnością. RejZwierz* 49. ~

»z pilnością, z pilnościami« = *diligenter Vulg, Modrz, JanStat; cum diligentia PolAnt, Modrz, Vulg; cum a. in instantia Vulg, JanStat; enixe Mącz, Calep;attente, cum fascinatione, limate, obnix, cum opere, sedulo, cum sollicite, cum sollicitudine Mącz;conquisite, exquisitissime, intente Calep; caute, fortitudine PolAnt; unice Modrz; cum attentione JanStat (478:3); LibLeg 6/116, 10/93v; BierEz C2v; Nałwiętlá panna tego piénia s pilnością fluchala OpecŻyw 12v, 68v, 88, 148v; PatKaz III 103, 150v; FalZioł II 21c, V 21c, 22a; GlabGad kt; RejPs 90v, 182v; LudWieś A4; SeklKat K4v; HistAl A6v, D8v; HistAlHUNG A3v; MurzHist B; BielKom B5v; GliczKsiqż kt, A3, Pv; LubPs B, H4, I2, Nv, N2v marg (14); GroicPorz pp2; GroicPorzRej C4; KrowObr 63, 224; RejWiz 1v, 3v, 56; Leop kt, Ex 30/35, 36/3, 1.Reg 20/28, 1.Esdr 5/8 (10); BibRadz kt, *4, *5 [2 r.], Ex 23/13, Esth 9/29, Iob 13/17 (10); BibRadzBaz ktv; BielKron 198, 199, 200v, 305v, 333v (8); KwiatKsiqż A4; Mącz 8c, 21b, 73c, 155a, 181a [4 r.] (14); SarnUzn C5; SienLek a3; LeovPrzep b3; Rádżęc człęfto w ty kłiaźzki á s pilnością pátrzyć. RejAp [AA6], 108, 129v, 198v; GórnDworz Kk8v; HistRzym 13v, 47v, 54v; RejPos 38, 64v, 117, 132, 181 (13); RejPos Wicz² 91; RejPosWicz³ 98v; BiałKat 196, 386; BielSat M4; KwiatOpis A2, B; HistLan F4v, F5; KuczkbKat 215, 300, 380; RejZwierc 19, 115, 131v, 230, Aaa3; RejPosRozpr b3, b4v, c2, c4; RejPosWstaw [21³], [21³]v, 41v [3 r.], [41³]v [2 r.], 110v (10); BudBib c2, Esth 9/29, Sap 8/12, 13/13, Eccli 3/30; MycPrz I A4v; Strum [H], M2v; CzechRozm kt, A3, 2, 10, 75 (12); KarnNap G2; Niech fię twoiemu męftwu z pilnością dżiwuie *ModrzBaz* 14, [16]v, 86v, 111; *ModrzBazBud* π5; Więc Dawidá/ co teraz zá owcámi chodźil/ Obráł królem/ áby lud Iíráhelski wodźil. A ten ie z pilnością páłł/ y mądrze fpráwował/ Iáko vrząd pártérki iego potrzebował. *KochPs* 118; *SkarŻyw* 62, 164; *StryjKron* 180, 375, 416; *CzechEp* 4, 9, 87, 128, 161 (9); *ReszList* 189; *BielSjem* 18, 34; *ArtKanc* I16v; *ZawJeft* 22 [2 r.]; *ActReg* 109, 134; *Calep* 71a, 253a, 363a, b, 396b, 559a, 780b; Dworká ma tego doyźrzyć z pilnością/ áby ogrodnych rzeczy nie omiełzkiwála śiać *GostGosp* 122, 26, 28, 80, 122; *GrochKal* 3; *LatHar* +3v, 3 [2 r.], 74, 82, 130 (18); Zećielmy cięmnicy náleźli zámknioną ze wlyztką pilnością *WujNT Act* 5/23, *przedm* 3, 5, 27, s. 145 *marg*, 650 (8); *WysKaz* 18; *SarnStat* 45, 193, 273, 613, 625, 666, 1104; *SiebRozmysł* G2; *SkarKaz* 551b; Oni iák łobie pierwy byli flubowáli/*

Ku ikále fię z pilnością obádwá vdáli. *CzahTr* E2v, E, E2v, F3, Gv, G4v (9); *PaxLiz* B, C3v, Ev; *SkarKazSej* 671a; *SapEpit* B; *SzarzRytJSzarz nlb* 2.

~ W połączeniach szeregowych (7): *Leop* *A3v; *Mqcz* 248b; *RejPos* 355; *ReszList* 158; prosimy cię rácz nam to dáć/ ábyłmy przy tey ták cudowney/ á zbáwienney káwkáwości pełney táiemnicy/ z táká pilnością/ vcźciwością/ y miłością trwáli *LatHar* 84, 348; Ktokolwiek prósi czego przyftoi/ y iáko przyftoi/ to ieft/ rzeczy do zbáwienia potrzebnych/ z wiárą/ z pokorą/ z pilnością/ y z trwáłością/ będac w káłce Bożey; ten pewnie otrzyma *WujNT* 30.

W przeciwstawieniu: »z pilnością ... niedbale« (1): Wfzyłcy tedy ktorzykolwiek ty rzeczy v liebie s pilnością/ á nie niedbále/ vważáią/ [...] tożby nowá miłością y pil[n]ością słuchánia słowá Bożego/ zapalonemi fie być nie czuli. *RejPosRozpr* c4.

W charakterystycznych połączeniach: z pilnością częstą, wszel(a)ką (wszytką) (12); z pilnością bronić, budować, chodzić, chować (8), chwycić się, czynić (uczynić) (11), czuć, ćwiczyć się, dowiedować (dowiedzieć) się (5), dziać się, dzierżeć, dziękować, dziwować się, egzekwować, gardłować, gotować (zgotować) (3), imprymować, iść, jechać, kończyć (konać) (3), leczyć (2), mieć oko [na co], mieć pieczę, modlić się (2), myśleć (obmyślać) (2), nabywać, nakłonić ucha, (na)pisać (4), napominany (6), naśladować (3), nauczyć (4), nawieźć, nieść się, obacza(wa)ć (9), obierać, obrocić (się) (2), oczekawać, odganiać, odprawiać się, odprawować (2), odważony, oglądać się, opatrować (opatrzyć, opatrzany) (6), opisać (opisany) (7), pamiętać, paść, pełnić (2), podnieść, podnosić oczy (uszy) (2), pogrześć, pokazać, pokładać, pomyśleć, (po)robić (3), postawić, powiadać, pracować (się) (4), pragnąć, prosić (9), (prze)czytać (czyść, przeczytany) (19), przeglądać (przeźrzeć) (5), przekładać (przełożyć, przekładany, przełożony) (6), przelewać, przepowiedać, przyczynić, przykazować, przypatrować się (2), (przy)patrzyć (8), przysłuchać się (2), przywodzić, radzić, rewidować, rozbierać (3), rozkaz(ow)ać (2), rozmawiać, rozmyślać (2), rozprawować, rządzić (2), słuchać (słuchany) (30), spisać (spisany) (2), sprawować (sprawiony) (5), stanowić prawa, szacować, szczepić (2), tańcować, trwać (3), trzymać (2), ubiegać, uciec się, uczyć się (5), uczyniony (2), uda(wa)ć się (2), ugadzać, upominać (2), uważać (19), używać, weźrzeć (3), wieść, wołać (2), wybrany, wychodzić, wychowywać (5), wydawać (wydany) (2), wydawać się [na co], wydrukowany, wyłożony (2), wynajdować (wynażyć) (2), wyprawiony, wypyta(wa)ć (się) (5), wyrobiony, wystrzegać się, wywiadować się (5), wyznawać, wzbudzić, wzglądać, wziąć, zabiegać (zabieżeć) (3), zachow(yw)ać (zachowany) (6), zalecać, zamkniony (2), zamyśleć się, zapalony [czym], zbierać (zebrać, zebrany) (5), zmieszany, znosić:, żądany (3).

Zwroty: »z pilnością pilen być« (1): Też mamy obaczáć/ [...] Co też święta mátká iego/ iż z wielką pilnością pilná byłá wżelkich śpraw Duchá s. około iego. *RejPos* 21.

»przestrzegać się z pilnością; z pilnością się strzegący« (1;2): A przethož przestrzegaycie fie z pilnością [custodite propter animas vestras] ábyście miłowáli Páná Bogá wálzego. *BibRadz Ios* 23/11; grzechow fię z pilnością ftrzegący *LatHar* 637, 133.

»z pilnością, z pilnościami służyć« [szyk zmienny] (11:1): *MetrKor* 37/4; *OpecŻyw* 78v; *KlerWes* A; [Wenus mówi] mnie wfzytek fwiát s pilnościami służy/ Dla mnie drugi gárdło da drugi fie zádłuży *BielKom* E5; *BielKron* 392v; *HistRzym* 122v; Y iáł służyć s pilnością ná wżem oycu fwemu. *HistLan* C, A4v, C3; *ReszList* 168; *ArtKanc* M19v; *Paprup* E4v.

»z pilnością się starać (a. postarać)« = *cura egere, cum instantia requirere JanStat* [szyk zmienny] (43): STáram lie oto ípilnością moy pánie/ áby ípráwy moie ízly według łádu á ípráwiedliwoíci *RejPs* 184v, 171v; *BibRadz* *4v, I 136a marg, 218v; *BielKron* 200, 414v [2 r.]; *GórnDworz* M7v, Ee6v, Mmv; *RejPos* 201v, 316; Z Iáką pilnością ítárác íe máią Plebani/ áby thego dżewiątego Artykułu prawdę Chrześcíanom wyłóżyli *KuczbKat* 70, 245; *RejZwierc* 106v; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [41²]v; *BudNT przedm* a5; *CzechRozm* 207v, 249v; Stáráli fię Piotr y Páweł z pilnością [*Studebant Petrus cum Paulo*]/ áby fię byli poiednáli o krzywdy/ ktore byli íobie vczynili *ModrzBaz* 64v; *StryjKron* A3v, 86, 275; *ReszHoz* 133; *WerKaz* 301, 306; *ZawJeft* 13; *LatHar* +3v, 662; *SarnStat* 193, 389, 699; *CzahTr* E2, K2v; *PaxLiz* C2, D2, D3v, E; *PudłDydo* A3v, A4; *SzarzRytLeśn ktv*.

»z pilnością strzec (a. przestrzegać)« = *diligenter custodire JanStat* [szyk zmienny] (19): *GliczKsiąż* C8v; Będę s pilnością przełtrzeżał káždej drogi moiey *LubPs* K4, E3, Q3, dd2v; Gdy przypádnie chorobá iuz iedno drugiego/ Strzeże z wielką pilnością íako zdrowia íwego. *RejWiz* 42v; Ci ktorzy fię Pána boią/ vfáią íłowu íego/ á ktorzy go miłuią/ z pilnością ítrzeżá drog íego [*conservabunt vias eius*]. *BibRadz Eccli* 2/17, 4. *Esdr* 3/19, 1. *Mach* 14/14; *Mącz* 467d; *BielSat* G; *RejPosWstaw* [41²] [2 r.]; *CzechEp* 13, 114; *LatHar* 134, 314; *SarnStat* 230, 511.

»z pilnością szukać« = *quaerere diligenter Vulg* [szyk zmienny] (27): *OpecŻyw* 32v, [34]; *RejPs* 154; A s pilnością ísycie záwżdy będę ílukał tego/ Aby w domu íwíęty m yego miał wdzyęcne mielńkánie *LubPs* G2v, X6v, Y2; á będę z pilnością ízukał [*et scrutabor*] zakonu twego *Leop Ps* 118/34; *Conquiro, undiquaque quaero, Zewíżád zbieram/ s pilnością ízukał/ znáyduyę. Mącz* 336c, 356c; *HistRzym* 115v; *RejPos* 38v, 40 [2 r.], 166, 247; *HistHel* B3v; *KarnNap* F4v; *SkarJedn* 286; *SkarŻyw* 235; *ReszList* 171; *BielSjem* 4; *LatHar* 348 [2 r.]; *WujNT Luc* 15/8; *WysKaz* 10; *SiebRozmyśl* Hv; *CzahTr* F2v.

Wyrażenia: »z kwapliwą pilnością« (1): O íwé íyę zdrowié ítárał z kwápliwą pilnością *ZawJeft* 13.

»z ochotną pilnością« (1): Iużelż pieczy íwey przyday/ z ochotną pilnością *PaxLiz* C2v.

»z wielką pilnością« = *in multa sollicitudine Vulg; attentissime, perquisite, perseverantissimo studio Mącz; diligentissime PolAnt; conquisite Calep; magna cura JanStat* [szyk 117:5] (122): *OpecŻyw* 78v, 175 [2 r.]; *FalZiolUng* V [120]; *RejPs* 22v, 60, 91v, 154, 171v, 175; *RejKupSekl* a2; *MurzHist* L4v; *GliczKsiąż* C8v, K7v; *LubPs* S3v, cc; *KrowObr* 158; *RejWiz* 42v; *Leop* 1. *Thess* 2 arg; A robotá im idżie bárzo íporo/ y wízytká ípráwá ich ízczeńci fię im/ y kończá tho z wielką pilnością *BibRadz* 3. *Esdr* 6/10, *4v, *5v, I 136a marg; *KwiatKsiąż kt*, M; *Perquisite, Pilnie/ s wielką pylnością. Mącz* 337a, 389a, 390b, 444b; *GórnDworz* E7v, G5v, I4, Ffv; *HistRzym* 77v; *RejPos* 21 [2 r.], 38v, 40 [2 r.], 166, 204 (11); *RejPos Wiecz*² 93 [2 r.]; *RejPos Wiecz*³ 98v; Y z wielką íwą pilnością íużyć mu poczeńá. *HistLan* A4v, C3; *KuczbKat* 140, 160, 245, 300 [2 r.]; *RejZwierc* 106v; *WujJud* 10v; *RejPosWstaw* [21²] [2 r.], 22, 41v, [41²] [3 r.], [41²]v [2 r.] (13); *BudBib* 3. *Esdr* 6/10, *Sap* 8/17; *Strum* M2v, P3v; *BudNT przedm* a5; *CzechRozm* A7; ná to nam rádżi y *Profesio náłzá/ zálecaíac* nam z wielką pilnością [*unice commendans*] prawdę *ModrzBaz* 30, 26, 69v, 111v, 134v; *SkarŻyw* 292, 544, 593; *StryjKron kt*, 86, 275, 380, 542 [2 r.]; *CzechEp* 114, 294; *ReszHoz* 133; *ReszList* 158, 168; *ArtKanc kt*, N3; *ActReg* 115, 119, 127; *Calep* 243b; *GostGosp* 102; *Phil* L3, S4; *LatHar* 348; *WujNT*

przedm 2, 10; *SarnStat* 56, 84, 193, 998, 1037 [2 r.] (10); *SiebRozmyśl* G4v, Hv, I4; *KmitaSpit* B3; *PaxLiz* D2; *ZbylPrzyg* *ktv*.

»zregeri: »z pilnością a z bacnością« (1): á wżytki rzeczy z pilnością íprawować á z bacnością. *FalZioł* V 32.

»z pilnością biegłość« (1): W kim by więc cnotá bylá/ y porządna íprawá/ Ktoremu też z pilnością biegłości doftawa/ [...] Ieft káždy wierny łługá nagrody íwey godny. *Prot* D3.

»z chucią (a. z chęcią) i z pilnością« [szyk 3:2] (5): *OpecŻyw* 3; *Mącz* 417d; *KuczKat* 300; *CzechRozm* A8; y czynił to zwielką pilnością/ y taką chucią/ íż to miał iáko zá rzecz wrodzoną *SkarŻyw* 593.

»z pilnością a długo« (1): SŁufznie tedy czelnieyfzym [!] ořobam/ [...] bywa rořkazano/ áby z wielką pilnością á długo wżytkiemu się przypátrowáli [ut animis intentissimis diu multumque et simul omnia considerent] *ModrzBaz* 26.

»dobrze a z pilnością« (2): Perlegere oculis Vergilium, Dobrze á s pilnością przeżyřzec. *Mącz* 188b, 47b.

»z pilnością, z dowcipem« (1): bych fię iey [nauki Pisma św.] był od młodości alř do zgrzybiáłości/ z wielką pilnością/ z wielkim dowcipem vczył *SkarŻyw* 47.

»z miłością i pilnością« (1): żebym to zázwdy z wielką miłością y pilnością czyniá *SiebRozmyśl* 14. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»z pilnością a opatrnie (a. opatrno)« (2): każe [...] onego podnyeř/ y to s pilnořcyą á opátrno/ żeby go ínadź nie obudzono. *GliczKsiąř* E5v; *StryjKron* 380.

»z pilnością i (a) z pracą« [szyk 7:3] (10): *BielŻyw* *nlb* 4; A tych rzeczy o ktorycheřmy iuř powiedzieli/ niechay í zwięřzłą pilnością [!] á pracą nařaduia *KwiatKsiąř* M, *kt*; *Laboratus*, *Zrobiony* s pracą á s pilnością vcziniony. *Mącz* 181a; *Leop* *A3v; *RejPos* 40, 204v; *KuczKat* 245; *StryjKron* *kt*, 542. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»z pilnością i (a z) staraniem« (2): wżyřczy z wielką pilnością á s pilnym ítáraniem ktemu íe mieć macie/ ábyřcie prawdziwie s Pánem Kriřtufem powřtáli. *RejPosWstaw* [110²]v; *CzechRozm* A7. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»z pilnością i pracowitą trudnořcią« (1): pewne a dowodne wywody wżyřtkich Narodow Sławieńřkich/ z wielką pilnością y pracowitą trudnořcią zebráne. *StryjKron* 86.

»umiejętnie i z pilnością« (1): niedořyc íeft ná tem íże oracz wie ípořob íprawowánia roley/ muř przedřię onę pracę řwoię vmieiętnie y z pilnością [summa cum diligentia] íprawowác *ModrzBaz* 8v.

»z pilnością, (i) usilnością (a. usilowaním)« (2): [Křól z Witořtem] on narod [Żmudź] ktory íeřcze był Báłwochwálřtwá nie przeřtał/ do Wiáry řwiętey Chřeřćiáńřkiey z wielką pilnością y vřilnością przywodzili. *StryjKron* 542; *Calep* 548b.

»ustawicznie a z pilnością« (1): Tutor, Vítáwicznie á s pilnością bronieř/ opátruyęř/ ítrzegę. *Mącz* 467d.

»z pilnością i uwařením« (1): Ktemu wżyřtki rzeczy s co naywięřzłą pilnością y wwařením odpráwuy *Phil* S4.

»z wiernością i pilnością; z pilnością i wiernie« (1;1): Biblia święta/ Tho ieft/ Księgi Stárego y Nowego Zakonu/ włáśnie z Zydowskiego/ Greckiego/ y Lácińskiego/ nowo ná Polski ięzyk z pilnością y wiernie wyłożone. *BibRadz kt*; Z iáką wiernością y pilnością máią Pásterze rządzić owce fwoie. *WujNT Aaaaaa3v*. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*] ~

»w pilności« = *pilnie* (1): kto nápomina w nápominiániu/ kto wżycza w proftości/ kto przełożony ieft w pilności [*in sollicitudine*]/ kto czyni miłosierdzie z weselem. *WujNT Rom 12/8*.

Personifikacja (1): Pożytek z zgodą wożą/ fprawiedliwość wieczna Strzeże ie/ czérftwa piłność [!]/ y prawdá befpieczna. *KochMRot Cv*.

W przen (4) : Res familiaris conservatur diligentia et parsimonia, Pilność s olzczędliwością dzierży gofpodárftwo. *Mqcz 277c*; Poftem też fobie czynim do czyftości pomoc y ftraż/ y ná tey pilności roście tá powściągliwość. *SkarKaz 121b*.

Zwroty: »być w pilności oziębłym« (1): widzimy was Plebany Biskupftwá náłzego/ bárzo być w pilności/ w nabożeńftwie/ y w pobożności oziębłe. *KarnNap A2*.

»pilnością zapalonym być [około czego]« (1): Potrzebá tedy áby tákowe rzeczy nápráwione były/ á fczyrą pilnością ábyfmy zápaleni byli około zbáwienia náłzego *RejPosRozpr c4v*.

Przen (3) :

pilność o kim (1): *RejPos 217v cf Przysłowie*.

Przysłowie bibl.: A nic fie nie ftháraycie o dzyeń iutrzeyfzy/ ábowiem iutrzeyfzy dzyeń będye miał pilność fám o fobie. *RejPos 217v*.

Zwroty: »przyłożyć pilności« (1): Słuchaycie niebiofa/ á przyłoż pilności zyemio/ iż Pan Bog mowi *BielKron 93v*.

»strzec z pilnością« (1): Przy twych Dekretách prawdá z pobożnością Závftze przebywa/ ftrzegąc ich z pilnością *SzarzRyt A3v*.

2. Czyhanie (1) : A wniwecz fie obrácią ony pilności/ ktore bywáią náładzony ná fprawiedliwego *RejPs 16*.

Synonimy: **1.** *chęć, chuć, czujność, gotowość, ochota, staranie*; **2.** *czyhanie, dosiedzenie, straż, strzeżenie, szpiegowanie, usadzenie, wyglądanie, zasadzka*.

Cf **NIEPILNOŚĆ**